

HOARDA DE AUR ȘI SPAȚIUL NORD DUNĂREAN LA ÎNCEPUTUL STATALITĂȚII ROMÂNEȘTI

Steelele euro-asiatice au fost o sursă permanentă de invazii, care au afectat din punct de vedere politic, economic, demografic teritoriile Europei Răsăritene. De departe, prin distrugerile și înfrângerile provocate statelor creștine din zonă, cea mai importantă a fost marea invazie mongolă din prima parte a secolului al XIII-lea. O dată cu înființarea Hoardei de Aur în 1243, prin desprinderea părții nord-vestice a imperiului creat de Gingis Han, amenințarea mongolă se va prelungi, iar presiunile exercitate de acest nou centru de putere vor avea repercursiuni ce se vor resimți pe parcursul secolelor următoare.

La începutul secolului al XIII-lea Gingis Han a reușit să unifice triburile mongole din Asia centrală și să pună bazele unui imperiu foarte eterogen și întins. Atracția mongolilor față de stepele nord pontice a apărut în urma expediției din 1222-1223, când armata comandată de Gebe și Subutai a traversat Munții Caucaz în urmărirea cumanilor, descoperind un peisaj ideal pentru modul lor de viață nomad. Djoci, fiul lui Gingis han și cel care va primi dreptul de a lua în stăpânire aceste teritorii, spunea despre ele că „*în toată lumea nu pot exista pământuri mai plăcute ca acesta, aer mai bun ca acesta, ape mai dulci ca acestea, șesuri și pășuni mai întinse ca acestea*”¹. Moartea lui Gingis han și la scurt timp a lui Djoci va amâna această expediție, care va fi decisă abia în timpul kuriltaiului din 1235, când marele han Ogodaï va încredința această misiune lui Batu, nepotul creatorului marelui imperiu mongol².

Populația românească din spațiul extra – și intra – carpatic a fost afectată de această campanie, un corp de armată, aflat sub conducerea lui Kadan, Buri și Bucek, având misiunea de a învălui spre sud regatul maghiar și de a anihila forțele militare din Transilvania, împiedicându-le să se unească cu oastea regală. Trupele conduse de Kadan au traversat Carpații răsăriteni, primul obiectiv atacat fiind orașul minier Rodna, pe care l-au distrus și au obligat 600 de germani să-i însoțească în calitate de călăuze. Traversarea lor nu s-a produs fără opoziția autohtonilor, în mai multe așezări din nordul Bucovinei fiind întâlnite urme ale șanțurilor și palisadelor de lemn arse și distruse, datate cu puțin timp înainte de mijlocul secolului al XIII-lea³. Grupa aflată sub conducerea lui Buri a traversat munții prin pasul Oituz, zdrobind oastea voievodului Transilvaniei, care a rămas pe câmpul de luptă⁴.

Sub comanda lui Bucek o parte din trupele mongole au avut misiunea de a anihila formațiunile politice extracarpatiche ale „*vlahilor negri*”, cum au fost descriși de cronicarul Rașid od-Din. După ce au distrus Episcopia cumanilor, aceștia au înaintat până la hotarul țării lui Miceslav, identificat de Șerban Papacostea cu Seneslau, unde au înfrânt oștile acestuia, apoi s-au îndreptat către Ungaria prin Oltenia și Banat⁵.

Oastea maghiară, condusă de regele Bela, a fost practic zdrobită în bătălia de la Mohi (11 aprilie 1241), fapt care a dus la prăbușirea autorității centrale și abandonarea întregului regat în fața mongolilor. Vestea înfrângerii i-a șocat pe contemporani, care au văzut în aceasta sfârșitul Regatului maghiar și instaurarea unei noi ordini. Pesta a fost asediată în zilele următoare, iar expedițiile de cucerire a întregului teritoriu al Ungariei au continuat până în anul următor. Un contemporan al evenimentelor, călugărul Hermann de la mănăstirea Niederaltaich din nordul Dunării nota că „*în acest an, regatul Ungariei, după o existență de 350 de ani, a fost nimicit de neamul tătarilor*”⁶. Expedițiile

¹ Victor Spinei, *Moldova în secolele XI-XIV*, Edit. Universitas, Chișinău, 1994, p.195.

² Idem, *Marile migrații din estul și sud-estul Europei în secolele IX-XIII*, Edit. Institutului European, Iași, 1999, p. 399.

³ *Ibidem*, p. 404.

⁴ Șerban Papacostea, *Românii în secolul al XIII-lea. Între cruciadă și Imperiul mongol*, EE, București, 1993, p. 95.

⁵ *Ibidem*, p. 96.

⁶ Victor Spinei, *op.cit.*, p. 415.

de pradă au ajuns până în Croația și în regiunile estice ale Austriei, provocând groază și disperare în rândul populației civile.

Retragerea trupelor conduse de Batu han din stepa panonică a surprins Europa acelor vremuri. Cauzele au fost diverse, pornind de la luptele interne cauzate de moartea marelui Han Ogodaï de la Karakorum (11 decembrie 1241), până la epuizarea trupelor, care ar fi trebuit să controleze un teritoriu întins și locuit cu populații ostile lor. Șefii mongoli considerau că noile cuceriri nu puteau fi menținute în cazul unei riposte a statelor creștine și au preferat să le abandoneze. Prăzile obținute erau îndeajuns de mari pentru a satisface pe luptători⁷. Principala consecință a marii invazii mongole a fost apariția în răsăritul Europei a unui nou centru de putere, Hoarda de Aur, a cărei arie de dominație directă a cuprins la început bazinul fluviului Volga, inclusiv teritoriul fostului hanat al Bulgariei Mari, stepa nord-pontică și teritoriile dintre Marea Neagră și Marea Caspică⁸.

Așezarea mongolilor în această regiune, în care s-a manifestat pentru o lungă perioadă de timp puterea cumanilor, va fi și începutul turcizării acestora. Când Batu a preluat conducerea ulusului (statului) său el a sosit în zonă cu 4.000 de soldați și 9.000 de membri de trib de origine mongolă. Restul populației adusă de el era de origine turcică (bulgari, oguzi) care s-au amestecat cu populațiile din zonă⁹. Cărturarul arab al-Umar (1301-1349) a surprins foarte sugestiv acest fenomen: „*imperiuul aparținuse în trecut turcilor kipciaci. Învinși de tătari și supuși stăpânirii acestora, în decursul timpului s-au amestecat și s-au înrudit cu aceștia, pământul biruind încetul cu încetul natura și felul de a fi al cuceritorilor; aşadar mongolii, întrucât se stabiliseră aici, s-au căsătorit cu kipceacii, a căror patrie au preluat-o, au devenit asemănători lor, iar astăzi par să descindă din aceeași rasă*”¹⁰. Denumirea de tătari sub care aveau să ajungă să fie cunoscuți aparținea unui trib turcic, înrudit cu cel al cumanilor, avea să se impună în urma unui conflict îndelungat dintre mongoli și aceștia, terminat prin victoria lui Temugin (viitorul Gingis Han), în 1202. triburile acestora au fost masacrate și împrăștiate în cadrul celor mongole, dar, datorită vitejiei și renumelui câștigat, etnonimul va fi păstrat, acoperind o mulțime de alte etnii, dintre care cele turcice erau majoritate¹¹.

Iată cum explica situația unul dintre cei mai avizați specialiști în materie, profesorul Louis Hambis: „*Numele de Mongol desemna în epoca dinastiei Tang (sec. VII-IX) un trib care trăia pe cursul superior al Amurului, și care era cunoscut prin sălbăciea sa; în cursul sec. X și XI, acest trib s-a deplasat către sud-vest și a ajuns în regiunea udată de fluviile Onon și Kerulen; el ocupa, în cele din urmă, Mongolia orientală (de astăzi) și s-a izbit de tătari, trib turc care trăia pe cursul inferior al Kerulenului, și cu care s-a luptat permanent suferind atunci înfrângeri grave. Dintr-o întâmplare ciudată, numele tătarilor, pe care mongolii îi biruiseră, a ajuns să le fie dat lor, atât de către chinezi, cât și de către populațiile occidentale, deoarece numele tătarilor dobândise un mare renume în toată Asia, datorită rolului important pe care aceștia l-au jucat timp de mai multe veacuri*”. La rândul său, un alt savant francez, cunoscut pentru studiile sale pertinente privind istoria vechilor turci, Jean-Paul Roux, apreciaza și el ca „*fenomenul unic prin care numele tătarilor a fost folosit rapid pentru a desemna, spre marea furie a mongolilor înșiși, toate hoardele unificate și, mai târziu, pe toți indigenii din stepa Europei răsăritene, din Asia Centrală și din Siberia nu se explică numai prin întâmplare, ci lasă să se întrevadă importanța rolului lor*”. Așa cum atesta izvoarele, încă din prima jumătate a secolului al XII-lea, deci la puțină vreme după venirea mongolilor în zona locuită de tătari, numele de „mongol” aproape ca dispăruse, fiind înlocuit cu cel de „tatar”¹².

Cnezatele rusești, sudul Crimeii, nordul Peninsulei balcanice, ținuturile de la est și vest de Carpați au devenit vasele mongolilor, în schimbul plății tributului și participării la expedițiile militare ele păstrându-și autonomia internă. Extinderea controlului asupra teritoriilor locuite de români este atestată de numeroase izvoare, atât occidentale cât și orientale. Wilhem de Rubruk, emisarul regelui

⁷ Victor Spinei, *Moldova în secolele XI-XIV*, Edit. Universitas, Chișinău, 1994, p. 202.

⁸ Șerban Papacostea, *op.cit.*, pag. 98.

⁹ Tahsin Gemil, *Problema etnogenezei tătarilor*, în *Lucrările*, Edit. Kriterion, București, 1997, p. 58.

¹⁰ Victor Spinei, *op.cit.*, p. 203.

¹¹ Ablai Mehmed Necati, *Originea tătarilor*, în *Lucrările*, Edit. Kriterion, București, 1997, p. 40.

¹² *Apud* Tahsin Gemil, *op. cit.*, p.56.

Ludovic al IX-lea la marele han în 1253-1255 nota: „*de la gurile Tanaisului (Donului) spre apus, până la Dunăre, totul este al lor și chiar peste Dunăre. Spre Constantinopol, Vlahia, care este țara lui Asan, și Bulgaria mică, până în Sclavonia, toți le plătesc bir*”¹³. Coabitarea celor două popoare a dus la confuzii în unele izvoare bizantine, și la afirmații legate de asemănarea armelor „scîților” (mongolilor) cu cele ale „dacilor” (românilor), cum apar în scrierile lui Laonic Chalchocondil¹⁴. Alte urme ale conviețuirii dintre autohtoni și tătari sunt legate de unele toponime și hidronime care s-au păstrat din perioada de început a Moldovei. În ținutul Dorohoiului un act emis de Alexandru cel Bun în 30 aprilie 1431 menționează satul Bascacouți, a cărui nume este legat de baskacii tătari ce țineau sub supraveghere populațiile vasale. În alte părți întâlnim localități cu numele de *Tătari, Tătaraș, Tătărcuca*, pâraie (*Tatarcea, Tătărca*), persoane (*Tartar, Tatar, Tataru*)¹⁵.

Controlul exercitat de Hoarda de Aur asupra rutelor comerciale ce veneau din Orient spre Europa a fost primordial pentru supraviețuirea acestui stat. Saray Berke, capitala de pe Volga, a devenit în perioada de apogeu a hanilor nu numai o mare piață de consum pentru produsele de lux, ci și un emporium al mărfurilor ce veneau pe ruta Drumului mătăsii. Alte centre de tranzit erau Kaffa, Azak și Horezm¹⁶. Călătorul arab Ibn Batuta, care a vizitat Saray Berke în anii 1333-1334, îl descria ca fiind „*cel mai frumos oraș pe care l-a vizitat*”, în care se aflau negustori străini veniți din Irak, Egipt, Siria și din alte țări, găzduiți într-un cartier separat¹⁷. Pierderea acestor centre comerciale ca urmare a războaielor civile a fost una din cauzele decăderii Hoardei. Genovezii din Kaffa și-au proclamat emanciparea de sub autoritatea hanilor la sfârșitul secolului al XIV lea, Horezmul a fost ocupat de dinastia mongolă din Iran și, în ciuda unui îndelungat conflict, acesta a fost pierdut complet¹⁸.

Zonele locuite de români nu au intrat efectiv în componența Hoardei, aceștia fiind obligați la recunoașterea suzeranității tătarilor, la plata unui tribut și participarea la expediții militare. Teritoriul acestora era considerat un fel de *no man's land*, la marginea regatului Ungariei. De abia la sfârșitul secolului al XIII lea sudul Moldovei a fost integrat în Hoarda de Aur, căpătând o importanță deosebită prin faptul că asigura legăturile cu pozițiile ocupate în Balcani¹⁹. Un rol important l-a jucat în această perioadă conducătorul mongol Nogai, care, în contextul luptelor pentru putere în cadrul Hoardei a încercat să se desprindă de aceasta și să înființeze un stat propriu, cu centrul la Isaccea (Saqci). Acesta provenea din familia marilor hani iar calitățile sale militare au fost remarcate în timpul expedițiilor militare, atât din Apus cât și din Orient. Influența sa a crescut în timpul lui Berke han, ceea ce i-a permis imixtiunea în politica internă a statelor din zona Carpaților și a Balcanilor. Spre sfârșitul secolului al XIII-lea el și-a subordonat o mare parte din spațiul românesc, cuprinzând teritoriul de la răsărit de Olt, Cumania, iar în apus Țara Severinului. Cursul superior al Prutului a intrat și el în dependența mongolilor din Dobrogea²⁰. În 1285 a întreprins o ultimă mare expediție în Ungaria, împreună cu Tola Buga - nepotul hanului Monke, dar care s-a încheiat cu un semi eșec, forțele lor întâmpinând o opoziție strânsă din partea sașilor și secuilor, dar și din partea fortificațiilor din piatră ridicate în Transilvania și Ungaria în a doua jumătate a secolului al XIII²¹. Desprinderea de sub controlul hanilor din Saray a avut loc după 1296, după cum o atestă monedele cu tamgaua lui Nogai și a fiului său, bătute în atelierele din Saqci și răspândite în Moldova, Dobrogea, estul Munteniei și Crimeea. Unele dintre ele aveau pe avers acvila bizantină, ceea ce ar putea sugera un condominiu cu autoritatea de la Constantinopol²². Controlul gurilor

¹³ Victor Spinei, *Marile migrații din estul și sud estul Europei în secolele IX-XIII*, p. 436.

¹⁴ Idem, *Moldova în secolele XI-XIV*, Edit. Universitas, Chișinău, 1994, p. 216.

¹⁵ Idem, *Marile migrații din estul și sud estul Europei în secolele IX-XIII*, p. 437.

¹⁶ Halil Inalcik, *Imperiul otoman. Epoca clasică*, EE, 1996, p. 51.

¹⁷ Mehmet Ali Ekrem, *Civilizația turcă*, Edit. Sport Turism, București, 1981, p. 53.

¹⁸ Virgil Ciocăltan, *Restaurația Hoardei de Aur și tratatele tătaro-genoveze din anii 1380-1387*, în *Rdl*, nr. 6, iunie 1990, p. 573.

¹⁹ Victor Spinei, *Marile migrații din estul și sud estul Europei în secolele IX-XIII*, p. 209.

²⁰ Șerban Papacostea, *Românii în secolul al XIII-lea. Între cruciadă și Imperiul mongol*, p. 121.

²¹ Victor Spinei, *Moldova în secolele XI-XIV*, p. 209.

²² Ernest Oberlander Târnoveanu, în *Lucrările*, Edit. Kriterion, București, 1997, p. 78.

Dunării și a sudului Moldovei de către Hoarda de Aur a fost restabilit după înfrângerea lui Nogai și a fiilor săi de către hanul Toktai.

Prezența mongolă în zonă a avut drept consecințe dezvoltarea unor centre urbane, la Costești și la Orheiul Vechi, precum și încurajarea comerțului și meșteșugurilor, prin aducerea de meșteri din țările orientale²³. Puterea Hoardei de Aur începe să decadă la mijlocul secolului al XIV-lea, când, vecinii din Apus și de pe coasta Mării Negre încep să-i conteste autoritatea. Ofensiva creștină a fost declanșată după ce în fruntea statului maghiar a ajuns Carol Robert, care, alături de regele Cazimir al Poloniei, avea revendicări teritoriale asupra cnezatelor Halici și Volinia, aflate sub protecția mongolă. În conflict vor interveni și lituanienii, îngrijorați de creșterea puterii celor două monarhii. În 1354 și 1366 Polonia va tranșa în favoarea ei această problemă prin ocuparea celor două state slave. Hanul Djanibek a fost nevoit să recunoască noua situație în schimbul primirii unui tribut. Concomitent cu evoluțiile păgubitoare din părțile vestice, Hoarda începe să piardă teren și pe malul nordic al Mării Negre, unde genovezii din Kaffa și-au proclamat independența față de tătari și și-au apărât-o cu arma în mână, între 1343-1347²⁴.

Românii din Țara Românească și Maramureș s-au alăturat și ei acestei cruciade anti-mongole, rezultatul imediat fiind apariția Moldovei pe harta politică a zonei. În spațiul extracarpatic obiectivele regelui Ludovic de Anjou au fost reînființarea Episcopiei Cumanilor, care avea, pe lângă rolul pastoral, și pe cel de a institui o dominație politică maghiară în locul lăsat liber de către mongoli. Acțiunile hotărâtoare s-au desfășurat în perioada 1345-1346, când oștile transilvănene, în colaborare cu cele muntene vor întreprinde o serie de atacuri ce vor avea ca rezultat restrângerea dominației Hoardei doar la zona maritimă. La 29 martie 1347, papa Clement al VI-lea va autoriza înființarea episcopiei Milcoviei, mult mai restrânsă față de cea a cumanilor. Interesele economice ale coroanei angevine în acest spațiu rezultă și din accesul liber acordat negustorilor brașoveni de către Ludovic în zona cuprinsă între punctele de confluență ale Dunării cu Siret și Ialomița. Mai târziu va negocia cu Dimitrie, un principe al tătarilor, o nouă zonă de acces pentru acești negustori la Marea Neagră²⁵. Țara Românească a intrat și ea în acest conflict, prin acceptarea suzeranității maghiare de către Nicolae Alexandru în 1345, urmărind îndepărtarea suzeranității mongole.

Întemeierea Moldovei, întâi ca marcă de frontieră apoi ca stat de sine stătător, a fost unul din rezultatele cele mai însemnate și mai durabile ale acestei înfruntări. Politica centralizatoare a dinastiei angevine a provocat tulburări în rândurile cnezilor maramureșeni ceea ce a avut drept efect conflictul dintre partida pro maghiară și cei care doreau păstrarea autonomiei. Alungarea urmașilor lui Dragoș din Moldova de către Bogdan și adepții săi, sosiți din Maramureș, a reprezentat apogeul acestui conflict și actul de naștere a unei noi țări românești. Evoluția ulterioară a acesteia s-a produs pe fondul îndepărtării influenței curții maghiare, și căutarea protecției către Polonia și Hoarda de Aur.

Legăturile lui Bogdan I cu hanul Abdalah, care se poate să fi fost chiar de vasalitate, sunt atestate și de un inel amuletă din aur cu inscripția „*Alah*”, ce a fost descoperit în mormântul voevodului de Biserica Sf. Nicolae din Rădăuți²⁶. Ocuparea sudului Moldovei în anii următori s-a petrecut în colaborare cu Polonia și Lituania, care au preluat inițiativa în această zonă. Hoarda de Aur pierduse sub hanul Djanibek (1342-1357) inițiativa politicii externe și a trebuit pentru prima dată să bată în retragere față de statele creștine. Acest fapt s-a văzut reflectat și pe plan intern, unde războaiele civile au dus la creșterea influenței Hoardei Albe asupra celei Albastre, prin înscăunarea lui Hizir în 1361. În ciuda pierderii influenței asupra părții răsăritene a Hoardei de Aur, emirul Mamai, prin intermediul hanilor Abdalah și Bapoi Bulak, a încercat să pastreze o parte din prestigiul mongolilor prin acțiuni îndrăznețe contra lituanienilor și rușilor. Cu toate acestea, înfrângerile suferite la Sinie Vody (1362) și de la Kulikovo (1380) au fost dus la cedarea unor teritorii întinse din vechea stăpânire a hanilor. Hoarda își va reveni temporar sub conducerea unui oghlan al Hoardei Albe, Toktamiș, care se va impune în 1380, profitând de criza cauzată de victoria cneazului Dimitrie Ivanovici de la Kulikovo.

²³ Victor Spinei, *Moldova în secolele XI-XIV*, p. 215.

²⁴ Virgil Ciocâltan, *op. cit.*, p. 574.

²⁵ Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 47.

²⁶ Eugen Nicolae, *Orhei - orașul hanului Abdal*, în *MI*, 11 noiembrie 2003, p. 20.

După o serie de atacuri asupra Moscovei, pe care o va arde în 1382, și repunerea sub suzeranitate a lituanienilor, acesta a intrat în conflict cu Timur Lenk, pentru a regla problema stăpânirii Azerbaidjanului și a Horezmului, important nod comercial pe Drumul Mătăsii. Războiul cu hanul ilhanid va secătui de forțe statul său, care nu va mai găsi resurse pentru a-și mai reveni²⁷.

Războaiele civile din cadrul Hoardei de Aur a dus la creșterea forțelor centrifuge, diferiții exponenți ai acestora străduindu-se să își impună controlul asupra unor teritorii cât mai întinse. Un astfel de centru a existat la Orheiul Vechi -Yeni Şehr sau Şahr al-Geadid-(Orașul Nou, în limbile turanică și, respectiv, arabă), unde Victor Spinei presupune că-și avea reședința acel Dimitrie, amintit și în diploma emisă de Ludovic de Anjou în iunie 1368 prin care negustorii brașoveni aveau scutire de vamă atât în regatul ungar cât și în „țara” lui²⁸. Acest oraș era un centru impresionant pentru acea perioadă, având construcții de piatră (două caravanseraiuri, o moscheie, trei băi publice și un imens bazar) ceea ce relevă faptul că viața comercială era activă și prosperă²⁹.

Izvoarele rusești referitoare la bătălia de la Sinie Vody pomenesc de trei emiri care au luptat contra cneazului lituanian Olgred. Unul dintre ei este Dimitrie, iar ceilalți Hocebi și Kutlubuga, numele ultimului dintre ei fiind asemănător cu cel al lacului și satului Cătlăbuga din Bugeac. După înfrângere, cronica lui Stanislas Sarnicki precizează că o parte dintre tătari s-au refugiat peste Don, iar o altă parte dincolo de Nistru, în câmpiile dobrogene³⁰. Criza în care a intrat Hoarda de Aur a fost profitabilă și pentru domnitorii moldoveni care își vor extinde treptat stăpânirile până la Marea Neagră și Dunăre, în 1392 Roman I putându-se intitula „mare și singur stăpânitor, din mila lui Dumnezeu domn, Io Roman voievod, stăpânind Țara Moldovei de la munte până la mare”³¹. Luptele interne și impactul războaielor împotriva lui Timur vor slăbi Hoarda de Aur și vor duce în secolul al XV-lea la desprinderea a trei formațiuni autonome. Prima a fost hanatul Crimeii, unde se vor refugia marile familii mongole și care va intra în 1475 sub suzeranitate otomană. al doilea hanat, cel de Kazan, condus de Ulug Muhamad, va cădea sub stăpânire moscovită în 1552, la fel ca și hanatul de Astrahan, situat pe Volga. Influența politică a mongolilor nu va mai reprezenta nimic în următoarele secole, ei fiind folosiți ca masa de manevră, mai ales cei crimeeni, pentru a presa statele din sud estul Europei. Cu toate acestea domnitorii români au trebuit să țină cont de prezența tătarilor în nordul Mării Negre, negociind cu ei pentru a putea să evite devastatoarele lor atacuri. Vasile Lupu avea un trimis permanent la Berke Saray, care îl informa despre modificările din politica hanului³².

Rolul pe care l-au jucat mongolii în Europa răsăriteană începând din secolul al XIII-lea nu este deloc unul de neglijat, ei reprezentând în acel moment o piedică semnificativă în calea expansiunii Ungariei și Poloniei. Presiunea mongolă a fost de așa natură încât a echilibrat scena politică est europeană când deja Constantinopolul fusese cucerit de către cruciați și apăruse un vid de putere în peninsula balcanică. Conflicte interne și presiunile venite din exterior au dus la decăderea acestuia și la intrarea mongolilor sub suzeranitate vecinilor, cnezatele rusești și Imperiul otoman.

THE GOLDEN HORDE AND THE NORD DANUBIAN SPACE AT THE BEGINNING OF THE ROMANIAN STATES (Summary)

Mongol invasion in the first half of the XIIIth century produced many political, economic and demographic changes in the area of Eastern Europe. These consequences have been multiplied by the separation of the Golden Horde from the empire created by Genghis Khan, and dominated militarily for several centuries the state North Pontic territory until it was assimilated by the new powers that rised in this area, Russia, the Ottoman state. Territories inhabited by Romanian fully felt the pressure and influence of the Mongol invaders of the latest wave of arrivals from the Asian steppes, particularly Moldova.

²⁷ Virgil Ciocâltan, *op. cit.*, pp. 582 -586.

²⁸ Victor Spinei, *op. cit.*, p. 327.

²⁹ Tamara P. Nestorov, *Monumente de arhitectură musulmană la Orheiul Vechi*, în RSE, <http://www.sud-est.md/numere/20020709/>

³⁰ Victor Spinei, *op.cit.*, p. 327.

³¹ DRH, A, I, pag. 3.

³² C. Șerban, *Tătarii în politica externă a Moldovei în vremea lui Vasile Lupu*, în *Lucrările*, pp. 178-183.